

Střípky 1/2009

Bulletin Asociace sklářského a keramického průmyslu ČR

Obsah:

- Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Konkurence schopnost sklářského a keramického průmyslu se zvláštním zřetelem ke klimatickému a energetickému balíčku EU

Evropský hospodářský a sociální výbor

CCMI/062
Sklářský a keramický průmysl
(průzkumné stanovisko)

V Bruselu dne 16. července 2009

STANOVISKO

Evropského hospodářského a sociálního výboru
k tématu

**Konkurenceschopnost evropského sklářského a keramického průmyslu
se zvláštním zřetelem ke klimatickému a energetickému balíčku EU**
(průzkumné stanovisko na žádost českého předsednictví)

Zpravodaj: **pan Zbořil**
Spoluzpravodaj: **pan Chruszczow**

Dopisem ze dne 10. prosince 2008 podle článku 262 Smlouvy o založení Evropského společenství požádal náměstek místopředsedy vlády pro evropské záležitosti Marek Mora jménem budoucího českého předsednictví Evropský hospodářský a sociální výbor o vypracování průzkumného stanoviska ve věci

Konkurenceschopnost evropského sklářského a keramického průmyslu se zvláštním zřetelem ke klimatickému a energetickému balíčku EU.

Poradní komise pro průmyslové změny, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 4. června 2009. Zpravodajem byl pan ZBOŘIL a spoluzpravodajem pan CHRUSZCZOW.

Na 455. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 15. a 16. července 2009 (jednání dne 16. července 2009), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor jednomyslně následující stanovisko.

*

* *

1. Závěry a doporučení

- 1.1 Sklářský a keramický průmysl EU je nedílnou součástí hospodářské struktury Společenství a na 4 000 let jeho historie z něj činí jedno z nejstarších průmyslových odvětví. V současné době čelí odvětví řadě výzev v oblasti konkurenceschopnosti; čtené z nich jsou důsledkem globalizace, silnější regulace v oblasti dopadů na životní prostředí a stoupajících nákladů na energii.
- 1.2 Oba sektory jsou energeticky náročné. Oba využívají domácí suroviny a jejich výrobky se primárně prodávají v EU (pododvětví obalového skla a stolních potřeb však disponují velkým vývozním trhem, kde stolní potřeby jsou vyváženy do celého světa a obalové sklo se používá výraznou měrou pro export špičkových výrobků EU). Dohromady poskytují necelý půlmilión pracovních míst a nepřímo pak stojí za vznikem mnohem vyššího počtu míst mezi dodavateli surovin a v těch odvětvích (především stavebnictví), která využívají jejich výrobky.
- 1.3 Sklářské a keramické výrobky jsou v současné době zcela klíčové pro rozvoj Společenství a není mnoho dostupných konkurenceschopných materiálů, které by je mohly nahradit. Obě odvětví jsou vystavena konkurenci rozvíjejících se zemí, které profitují z náročnějšího podnikatelského prostředí EU.

- 1.4 Přínos sklářských výrobků při výrobě energie z obnovitelných zdrojů a z hlediska úspor energie je v případě správné recyklace větší než množství energie, která se spotřebuje při jejich výrobě, a objem emisí CO₂, jež jsou při tom vypuštěny, je menší. Využívání těchto výrobků v průběhu jejich životního cyklu, který může trvat dvacet a více let, má tedy zásadní význam pro plnění evropských environmentálních cílů v oblasti bydlení, dopravy a rozvoje obnovitelných zdrojů energie. Při konečné likvidaci, která následuje po opakovaném recyklování, nikdy nevznikají žádné emise.
- 1.5 EHSV považuje za důležité prozkoumat hlavní aspekty, které ovlivňují sklářský a keramický průmysl, a zvýšit podpůrnou schopnost podnikatelského prostředí v EU dle doporučení obou sektorových analýz¹. V potaz je třeba vzít specifika obou odvětví, tj. různá určení a použití a odlišnou škálu výrobků, přínosy pro životní prostředí, energetickou náročnost, míru koncentrace v každém z nich a jejich regionální rozměr a konečně podíl malých a středních podniků (MSP) v obou těchto odvětvích.
- 1.6 Nejhodnotnějším a nenahraditelným aktivem sklářského a keramického průmyslu jsou zkušenosti a pracovití zaměstnanci jako nositelé dlouhé tradice průmyslových odvětví a řemesel, formování kvalitním vzděláváním a odbornou přípravou a kulturním a společenským dědictvím jednotlivých oblastí a společenství. Na tento prostý fakt by mělo být pamatováno ve všech politikách. Možný neblahý dopad některých politik na tuto vzácnou kulturní a historickou hodnotu je naneštěstí často podceňován, ba přehlížen.
- 1.7 Bez ohledu na současný hospodářský pokles musíme řešit klíčové otázky zachování a posilování konkurenceschopnosti obou odvětví, neboť tyto otázky jsou systémové a s krizí nesouvisejí.
- 1.8 Za prvé by měla být podporována snaha obou sektorů o inovace, neboť ty pomohou sklářskému a keramickému průmyslu EU upevnit si postavení na trhu, zlepšit svůj environmentální profil a přirozeně též sehrát významnější roli v úsilí o zmírnění dopadů změny klimatu na celou společnost.
- 1.9 Vzhledem k environmentálnímu profilu těchto odvětví a jejich očekávanému podílu na zmírnění změny klimatu by mělo být spravedlivě nastaveno jejich zařazení do systému EU ETS s přihlédnutím k analýzám životních cyklů celých sektorů, jejichž přínosy dalece přesahují související environmentální náklady. Stručně řečeno, veškerý zpracovatelský průmysl by měl být vyňat z dražeb povolenek na celé obchodovací období do roku 2020, což by odstranilo značnou nejistotu a překážky investic. Mělo by tím dojít ke značnému posílení jejich konkurenční pozice.
- 1.10 Vliv energetického a klimatického balíčku EU na ceny energií ve sklářském a keramickém průmyslu – s následným vlivem na příslušné dodavatelské řetězce – by maximální možnou

¹ Viz pozn. pod čarou 4 a 5.

měrou měly zmírňovat funkční energetické trhy. Zde je klíčovým předpokladem podpora hospodářské soutěže na energetických trzích a rozvoj distribuční sítě společné pro celou EU, která by přinesla dlouhodobé zabezpečení dodávek energie.

- 1.11 Rozsáhlé podpory by se mělo dostat snahám o zvýšení podílu recyklace a následné využití recyklovaného skla (dochází ke zvýšení environmentálního profilu díky snížení energetické náročnosti a snížení objemu emisí oxidu uhličitého).
- 1.12 Je zapotřebí důsledné vymáhání existujících a případné zavedení nových regulačních opatření zaměřených proti nekalým obchodním praktikám, jako je např. padělání známých průmyslových vzorů nebo ochranných známek. Částečným řešením by mohla být „země původu“. EHSV vítá aktivity spotřebitelských organizací a domnívá se, že jde o přirozené spojení výroby s vysokou přidanou hodnotou. Podpora spotřebitelských organizací v EU i za jejími hranicemi je maximálním přínosem nejen pro spotřebitele, ale také pro podniky produkující vysoce kvalitní výrobky.
- 1.13 Další politická podpora a společný postup EU by mohl pomoci též při:
- odstraňování překážek na trzích mimo EU,
 - zlepšování přístupu k náležitým tržním informacím pro MSP,
 - usnadňování přístupu k veřejným zakázkám na rozvíjejících se trzích,
 - odstranění obchodních překážek pro suroviny z Číny,
 - podpoře uzavřených recyklačních cyklů obalového skla v EU.
- 1.14 Měl by být propagován špičkový environmentální profil řady sklářských a keramických výrobků (izolační materiály, dvojitě zasklení oken atd.) jako měřítko energetických úspor pro stavební průmysl EU. Tato technologie by rovněž měla být zařazena do všech případných plánů na přenos technologií do zemí mimo EU s vysokým potenciálem úspor energie. Velký potenciál v souvislosti s nadcházejícími změnami energetických politik skýtají např. postsovětské země. Společné projekty (jako je mechanismus čistého rozvoje) mohou výrobcům v EU pomoci také kompenzovat vlastní emise CO₂.
- 1.15 Pobídky členských států zaměřené na stavebnictví a zajištění optimální energetické účinnosti budov jsou tím nejlepším nástrojem podpory sklářského průmyslu a příspěvkem k politice boje proti změně klimatu.
- 1.16 EHSV doporučuje, aby orgány EU oživily koncepci zlepšení tvorby právních předpisů, která zapadla bez jakýchkoli hmatatelných (a přitom tak potřebných) výsledků. Každý další předpis by tedy měl být mnohem pečlivěji zvážěn, projednán se zainteresovanými stranami a předložen k mnohem důkladnějšímu posouzení dopadů založenému na reálných údajích a nikoli na nepodložených předpokladech. Mělo by dojít k rozšíření podnikatelského prostředí, neboť jakékoli další omezování jde proti zásadám udržitelnosti.

2. Úvod: faktory konkurenceschopnosti

- 2.1 Tématem tohoto stanoviska na žádost českého předsednictví je konkurenceschopnost sklářského a keramického průmyslu jako příkladu energeticky náročných průmyslových odvětví. Tato analýza kromě posouzení dopadu energetického a klimatického balíčku EU rovněž zohledňuje další faktory ovlivňující konkurenceschopnost energeticky náročných odvětví obecně, konkrétněji pak sklářského a keramického průmyslu.
- 2.2 Na tomto základě připravil EHSV pro tvůrce politik několik doporučení k takové správě sklářského a keramického průmyslu, která by zachovala jejich konkurenční pozici a zajistila všechny jejich přínosy v rámci politiky EU v oblasti změny klimatu (viz výše).
- 2.3 Keramika a sklo patří mezi základní materiály, jako jsou např. ocel, hliník a jiné neželezné kovy, chemikálie, cement, vápno, celulóza a papír, jejichž výroba a zpracování jsou energeticky náročné a představují nepostradatelný základ průmyslových hodnotových řetězců².
- 2.4 Je možné uvést tyto **faktory konkurenceschopnosti energeticky náročných průmyslových odvětví**:
- 2.4.1 *Zkušenosti a pracovití zaměstnanci* jako nositelé dlouhé tradice průmyslových odvětví a řemesel, formování kvalitním vzděláváním a odbornou přípravou a kulturním a společenským dědictvím jednotlivých oblastí a společenství. Takové hodnoty je často velmi obtížné přenést do jiného místa.
- 2.4.2 *Udržitelné technologické a výrobní inovace*. Mají zásadní význam pro dosažení hospodárného využití materiálu a energie, zajištění kvality, spolehlivosti, ekonomické efektivity, odolnosti, účinků v oblasti životního prostředí atd.
- 2.4.3 *Dostupnost základních surovin*, pokud možno uvnitř EU. Materiály dovezené z politicky bezpečných oblastí za rozumných přepravních nákladů jsou však také velmi žádoucí.
- 2.4.4 *Dostupnost energie*, včetně primárních energetických zdrojů. Tato dostupnost nemůže být posuzována pouze na základě funkčnosti energetické sítě a cen energie – zásadní důležitost má také zabezpečení energetických dodávek. Je třeba posuzovat energetickou stopu v průběhu celého hodnotového řetězce.
- 2.4.5 *Konkurenceschopné provozní řízení a promyšlené financování investic*. Suroviny a zabezpečené dodávky energie představují na jedné straně podstatné nákladové položky v energeticky náročných průmyslových odvětvích a dosti velkou měrou se podílejí na

²

Stanovisko EHSV k tématu *Dopad současného vývoje energetických trhů na průmyslové hodnotové řetězce v Evropě* (CCMI/052 – CESE 1521/2008).

celkových nákladech. Na druhé straně tato průmyslová odvětví často pracují s velmi nízkými maržemi a jsou kapitálově náročná. To vše vyžaduje mimořádně konkurenceschopné provozní řízení a promyšlené financování investic.

2.4.6 *Udržitelnost z hlediska životního prostředí a odpovídající soustava právních předpisů v oblasti energetiky a změny klimatu.* V Evropské unii je právní úprava pro základní energeticky náročná průmyslová odvětví velmi přísná, i když se výkonnost energeticky náročných průmyslových odvětví z hlediska životního prostředí během posledních dvou desetiletí velice zlepšila; další postupná zlepšení je možné očekávat v důsledku uplatnění směrnice o integrované prevenci a omezování znečištění (IPPC).

2.4.6.1 Je třeba věnovat zvláštní pozornost nedávno přijatému *klimatickému a energetickému balíčku Evropské unie*³, který by mohl závažně ovlivnit konkurenceschopnost energeticky náročných průmyslových odvětví, jak všeobecně uznávají ve všech svých relevantních dokumentech EHSV, Evropská komise, Rada a Evropský parlament.

2.4.6.2 Četné studie dopadů představily v nedávné době před přijetím balíčku i po něm jak instituce, tak zainteresovaná průmyslová odvětví. Studie jasně ukazují, že energeticky náročná průmyslová odvětví jsou citlivá na přesuny výroby s vysokými emisemi uhlíku a zavádění balíčku musí být promyšleně naplánováno tak, aby bralo v úvahu hospodářský pokles a výsledek jednání 15. konference stran (COP 15), která proběhne v prosinci roku 2009 v Kodani.

2.4.6.3 Odvětví výroby základních materiálů včetně sklářského a keramického průmyslu využívají převážně fosilní paliva a jsou ovlivněna cenami různých zdrojů energie rozmanitými způsoby. Kromě fosilních paliv spotřebovávají také dost velké objemy elektrické energie.

2.4.6.4 Možné nákladové dopady opatření v oblasti politiky klimatu byly doposud jednostranné – omezovaly se na země a provozy v Evropské unii, zatímco třetí země nemají povinnost používat žádné nástroje, které by byly obdobou EU ETS. Dokonce i v rámci Společenství nesou toto břemeno pouze elektrárenské provozy a energeticky náročná průmyslová odvětví.

2.4.6.5 Je skutečností, že evropská energeticky náročná průmyslová odvětví projevila pozitivní přístup k politikám v oblasti klimatické změny a zaznamenala absolutní snížení emisí skleníkových plynů o 6 % proti roku 1990, přestože se zvýšil objem výroby. To prokazuje, že hospodářský růst skutečně může být nezávislý na produkci emisí. Druhou stránkou mince je to, že se nejednalo o levnou záležitost; je třeba brát v úvahu fyzikální meze jednotlivých technologií v těchto odvětvích a důsledně je zvažovat při stanovení dalších cílů a redukčních mechanismů.

3

Viz tisková zpráva Komise č. IP/08/1998, <http://europa.eu/rapid/>.

- 2.4.6.6 Zatímco odvětví výroby elektrické energie může přesunout náklady na opatření související se změnou klimatu přímo do cenové politiky, energeticky náročná průmyslová odvětví takovou možnost nemají: v důsledku tvrdé mezinárodní konkurence v zemích mimo EU nemohou tato odvětví těžit z přesouvání nákladů ani nějakého nečekaného zisku.
- 2.4.6.7 Energeticky náročná průmyslová odvětví jsou tak vystavena účinkům EU ETS dvakrát: za prvé se musejí nepřímo vyrovnat s rostoucími cenami elektrické energie, za druhé musejí absorbovat přímé náklady EU ETS. Je možné, že nedávná rozhodnutí přijatá Radou a Evropským parlamentem pomohou ulehčit očekávanou nákladovou zátěž vztahující se k dražení povolenek, jedná se však o pouhé odsunutí větší části této zátěže na období po roce 2020.
- 2.4.6.8 Energeticky náročná průmyslová odvětví prošla v uplynulých dvaceti letech hlubokými technologickými změnami, aby si zachovala konkurenceschopnost, a výsledkem bylo dosažení výše zmíněného 6% absolutního snížení v období, kdy v odvětví výroby elektrické energie došlo dokonce ke zvýšení emisí. Stanovení stejného výchozího roku (2005) a stejných redukčních cílů ve výrobě elektřiny i v energeticky náročném průmyslu dále prohlubuje nevýhodnost jeho situace. Znamená to, že ve skutečném provozu bylo dosaženo do roku 2005 absolutního snížení v některých odvětvích až o celých 50 % proti Kjótskému výchozímu roku 1990 a nový systém obchodování s emisemi by vyžadoval dosažení dalšího 21% snížení proti emisím hlášeným v roce 2005. Pod tímto tlakem by byly penalizovány výkonné subjekty a byly by nuceny buď k omezování hospodářského růstu, nebo dokonce k utlumení hospodářských aktivit, a nakonec k přesunu mimo hospodářský prostor Evropské unie.
- 2.4.6.9 Není pochyb, že takové jednostranné vystavení účinkům EU ETS může vést k přemísťování výrob a tedy i obávanému přesouvání výrob s vysokými emisemi uhlíku. Ani současný pokles a s ním spojené možné držení našetřených povolenek ze stávajícího obchodního období, ani odkládání dražby povolenek do dalšího období nemůže změnit nejistou situaci tohoto odvětví, nebude-li na mezinárodní úrovni v roce 2009 přijata **přiměřená** dohoda navazující na Kjótský protokol.

3. Sklářský a keramický průmysl v EU – podstatné faktory konkurenceschopnosti

- 3.1 *Sklářský průmysl*⁴ v širším pojetí obsahuje výrobu plochého skla, obalového skla, stolních potřeb (skla pro domácnost), sklolaminátu a speciálních výrobků. Odvětví skla Evropské unie v roce 2007 vyrobilo 37 milionů tun různých typů skla v hodnotě 39 miliard EUR, což odpovídá 32 % celosvětové produkce. Růst produkce v EU je od roku 2000 celkem nevýrazný. Z hlediska objemu se obalové sklo podílelo v roce 2007 na celkové produkci 58 %, ploché sklo 27 %. Stolní sklo představovalo 4 %, izolační vlákna tvořila 6 % a výztužná vlákna 2 % produkce; podíl specializovaného skla na celkové produkci sklářského průmyslu je 3 %.

⁴ FWC Sector Competitiveness Studies – Competitiveness of the Glass Sector, říjen 2008.

- 3.2 Pokud se týká územního rozmístění, je převážná část stále v zemích EU-15, zejména v Německu, Francii, Itálii, Španělsku a Spojeném království. V roce 2007 činil celkový podíl těchto zemí 68 %. Nové členské státy EU se na produkci podílely 15 %, zatímco na zbytek EU-15 připadlo 17 %. Celkově je největším výrobcem Německo; produkce v EU-12 se soustřeďuje v Polsku a České republice. Sklářský průmysl v Německu, České republice a Polsku představuje vzhledem k dlouhé historii součást národního dědictví těchto zemí. Rovněž dekorativní sklo a vysoce kvalitní křišťál se považují za tradiční umělecké výrobky.
- 3.3 Zaměstnanost ve sklářském průmyslu v Evropské unii má od roku 2000 obecně klesající tendenci, na čemž se spolupodílejí ve značné míře požadavky na produktivitu, vyšší stupeň automatizace, konsolidace odvětví a nízkonákladová konkurence. Sklářský průmysl v EU v roce 2007 zaměstnával 234 000 lidí. Na počtech zaměstnanců v roce 2007 se téměř 40 % podílely státy EU-12, což ukazuje na rozdíly mezi výrobou v EU-12 a EU-15 z hlediska kapitálové náročnosti a náročnosti na pracovní sílu. Většina pracovních míst v EU-12 se nachází v Polsku a České republice, jež dohromady představují 71 % zaměstnanosti v tomto odvětví v EU-12. Produkce přepočtená na jedno pracovní místo dosahovala v roce 2007 výše 160,5 tuny.
- 3.4 Sklářská výroba je relativně koncentrovaná v případech hlavních pododvětví (ploché, obalové sklo), zatímco koncentrace v jiných pododvětvích (sklo pro domácnost, křišťál) není příliš vysoká. Tato pododvětví jsou proto vystavena vyšším rizikům (tržním, finančním atd.), neboť menší výrobci trpí nedostatkem prostředků, a to zvláště v současném náročnějším podnikatelském prostředí.
- 3.5 Celkově je většina sklářských výrobků prodána v rámci Společenství, v roce 2007 to bylo přesně 90,7 % (hmotnostních). Exportováno bylo 3,496 milionu tun, tedy přibližně 9,3 % celkové produkce. Drtivou většinu objemu exportu představovaly výrobky pro domácnost a křišťálové sklo (25,4 %) a speciální výrobky (38,6 %). Export vzrostl v roce 2007 o 5,3 %. Naopak dovoz zaznamenal ve stejném období meziroční nárůst o 35,8 % a překonal objem vývozu (3,601 milionu tun v roce 2007). Cena vyvezeného skla dosáhla průměrné výše 1 780,1 EUR za tunu, což je podstatně více než 1 159,5 EUR za tunu v případě skla dovezeného. Největšími dovozci dle objemu jsou Čína a Taiwan. Rostoucí objemy dovážejí též Indie, Turecko a Japonsko. Dovoz čínského plochého skla od roku 2004 vzrostl na desetinásobek.
- 3.6 Sklářský průmysl v Evropské unii čeká v letech 2007–2009 náročné období, protože se v důsledku úvěrové krize zpomaluje hospodářská aktivita a klesá poptávka. Zvláště nejistá se jeví situace ve stavebnictví, protože klesá sebejistota domácností a ochota utrácet a investiční poptávka je omezená. Tento vývoj má pochopitelně na sklářský průmysl značný dopad: přibližně 90 % sklářských výrobků je určeno pro průmyslová odvětví vyrábějící spotřební zboží (výrobu automobilů a dalších vozidel, elektrotechniku, chemický průmysl,

potravinářství atd.) a pro stavebnictví. Sklářský průmysl je do značné míry závislý na stabilitě a vývoji výše uvedených odvětví.

- 3.7 Tyto náročné podmínky dále zhorší rozšíření kapacit v zemích sousedících s EU. V několika zemích, k nimž náleží Rusko, Ukrajina, Bělorusko, Katar, Spojené arabské emiráty a Egypt, by měla podle odhadů v období 2004–2009 narůst výrobní kapacita o 7,3 mil. tun. Většina tohoto nárůstu nastane ve výrobě plochého a obalového skla. S tímto rozšířením pravděpodobně bude obchod dále růst, což by mělo vést tvůrce politik k tomu, aby zajistili, že výrobci skla ze zemí EU budou působit za stejných podmínek.
- 3.8 Sklářský průmysl čelí v Evropské unii řadě výzev v oblasti konkurenceschopnosti; četné z nich jsou důsledkem globalizace, silnější regulace v oblasti dopadů na životní prostředí a stoupajících nákladů na energii. Postupné zvyšování importu srovnatelných nízkonákladových skleněných výrobků z nově se rozvíjejících ekonomik je příznakem toho, že konkurenční výhoda sklářského průmyslu v EU se snižuje, a to především na trzích výrobků s nízkou hodnotou.
- 3.9 Odvětví výroby skla musí dostát environmentálním předpisům týkajícím se spotřeby energie, emisí CO₂, zamezení znečišťování a vzniku odpadu i dalším předpisům v oblasti životního prostředí. Producenti působící mimo Evropskou unii, především v rozvojových zemích, jsou v situaci, kdy právní úprava v oblasti životního prostředí je podstatně méně náročná, výroba není natolik omezená a je možné dosáhnout nižších výrobních nákladů. Kromě těchto skutečností ovlivňují sklářský průmysl v Evropské unii také následující problémy v oblasti konkurenceschopnosti:
- 3.9.1 *Požadavky na snižování nákladů od následujících článků hodnotového řetězce.* Tlak na snižování nákladů má původ v zesílené světové konkurenci evropských průmyslových odvětví, jako je automobilový průmysl, spotřební elektronika, letecká doprava a maloobchod, a může negativně ovlivnit sklářský průmysl. Tato průmyslová odvětví jsou v té či oné podobě přímými nebo nepřímými zákazníky výrobců skla v Evropské unii a globalizace má dominový efekt na úroveň poptávky po produkci sklářského průmyslu v Evropské unii.
- 3.9.2 *Nadměrná celosvětová výrobní kapacita odvětví.* Odvětví výroby skla má v Evropě nadměrnou kapacitu v několika svých oborech, včetně výroby plochého skla. To může negativně ovlivnit sklářský průmysl v Evropě, neboť se snižují ziskové marže, avšak na druhé straně by mělo být možné rychleji navýšit výrobu ke splnění požadavků spotřebitelů po skončení krize.
- 3.9.3 *Tlak na zvyšování cen energie a vstupů.* Celosvětový růst poptávky po energii ovlivňuje v dlouhodobém časovém horizontu její dodávky a náklady v průmyslu výroby skla v Evropské unii. Jedná se o vážnou hrozbu pro toto odvětví, protože se jedná o jedno z energeticky nejnáročnějších a náklady na energii tvoří velký podíl celkových výrobních nákladů. Je třeba připomenout dominový efekt energetického balíčku EU: očekává se, že

sklářský a keramický průmysl absorbuje předpokládaný nárůst cen energií. Tento nárůst je způsoben kombinací několika faktorů, mezi něž patří obchodování s emisemi, investice do výrobních kapacit a přenosových soustav a potřeba zajistit vyšší podíl obnovitelných zdrojů do skladby zdrojů energie. Spolu s tendencí cen energií by mohlo rovněž dojít k růstu cen základních surovin, jako jsou soda nebo písek.

- 3.9.4 *Předpisy upravující pracovní prostředí.* Četné předpisy vztahující se k pracovnímu prostředí se týkají vstupních materiálů a způsobů jejich skladování, nakládání s nimi a používání ve výrobě. Mnoho zemí mimo Evropskou unii má méně náročné předpisy a v důsledku toho nižší výrobní náklady. Producenti v EU však přijímají odpovědnost za péči o tuto oblast.
- 3.9.5 *Obchodní omezení a padělání může bránit vývozu na trhy mimo Evropskou unii.* Mnohé exportní trhy uvalují cla na zboží z EU. Vysoké celní sazby se například vztahují na výrobky z EU prodávané ve Spojených státech. Konkurenceschopnost mnoha výrobců skla v Evropské unii utrpěla tím, že výrobky mající původ v EU jsou padělány firmami ve třetích zemích. To je pro mnohé výrobce vážný problém nyní, a je možné očekávat, že bez řádného a důsledného řešení bude i v budoucnu. Některá vývojově orientovaná odvětví však mohou využít podpory ve formě iniciativ typu **China IPR SME Helpdesk** (Poradenské centrum pro MSP a právo duševního vlastnictví v Číně) Evropské komise, personalizovaných výukových materiálů a seminářů a individualizovaného přímého poradenství k problémům spojeným s právem duševního vlastnictví.
- 3.10 V roce 2006 *odvětví výroby keramiky*⁵ Evropské unie vyrobilo a prodalo různé keramické výrobky v hodnotě 39 mld. EUR. Růst produkce byl v posledních letech velmi skrovný. Dvěma nejrozsáhlejšími oblastmi tohoto odvětví jsou výroba obkládaček a dlaždic a výroba cihel a střešních tašek. Spolu s kameninovými troubami představují skupinu stavebních keramických materiálů, která se podílí 60 % na hodnotě výrobků keramického průmyslu. Podíly žáruvzdorných výrobků, stolních a dekorativních předmětů, sanitární keramiky a technické keramiky jsou 13 %, 9 %, 10 % a 5 % hodnoty výrobků. Hlavními výrobními oblastmi jsou Německo, Spojené království, Španělsko a Itálie. Německo je stejně jako Velká Británie významným producentem ve většině oblastí tohoto odvětví, Itálie a Španělsko jsou hlavními výrobci keramických dlaždic, cihel a střešních tašek, v menším rozsahu také sanitárního vybavení. V nových členských státech Evropské unie je nejrozsáhlejší výroba v České republice, Polsku a Maďarsku; ve všech těchto zemích existuje silné odvětví keramické výroby a tradice vývozu do jiných zemí Evropské unie. Nové členské státy však mají na keramickém průmyslu EU relativně nízký podíl.
- 3.11 Stojí za zmínku, že přestože většina faktorů charakterizujících a ovlivňujících sklářský průmysl platí i pro průmysl keramický, přetrvává jeden zásadní rozdíl. Zatímco sklářský průmysl se vyznačuje vysokou mírou koncentrace, keramický průmysl zahrnuje jen velmi málo velkých koncentrovaných a integrovaných výrobních provozů.

⁵

FWC Sector Competitiveness Studies – Competitiveness of the Ceramics Sector, říjen 2008; Eurostat 2006.

- 3.12 Zaměstnanost v keramickém průmyslu má od roku 2000 všeobecně sestupnou tendenci. Její úroveň klesá především v důsledku požadavků na produktivitu a rostoucí nízkonákladové konkurence. V roce 2006 zaměstnával keramický průmysl 330 000 lidí, tedy o něco méně, než v roce 2005, kdy to bylo 360 000 osob. Největšími zaměstnavateli jsou výrobci obkládaček a dlaždic a výrobci cihel a střešních tašek. V roce 2006 měli dohromady zhruba 52% podíl na zaměstnanosti v keramickém průmyslu, následovalo pododvětví stolních a dekorativních předmětů s 22 %.
- 3.13 Za hranice Evropské unie se obvykle vyváží 20–25 % produkce keramického průmyslu v EU (u nástěnných a podlahových dlaždic přes 30 %). Importní penetrace se pohybuje od 3–8 % například u podlahových a nástěnných dlaždic až do 60 % u stolní a ozdobné keramiky. Hlavními exportními trhy keramického průmyslu jsou USA, dále Švýcarsko a Rusko. V poslední době dochází ke zhoršení obchodní bilance v důsledku zvýšené nízkonákladové konkurence na trzích EU ze zemí jako Čína nebo Turecko, přetrvávajících omezení v přístupu na trhy mimo EU a postupného zpevňování eura proti většině měn od roku 2000. V důsledku toho se pro odvětví výroby keramiky stal zásadním tématem obchod, především pak obchodní podmínky pro exportéry z Evropské unie.
- 3.14 Keramický průmysl čelí v Evropské unii řadě **výzev v oblasti konkurenceschopnosti**; četné z nich jsou důsledkem globalizace a silnější regulace v oblasti dopadů na životní prostředí.
- 3.15 U některých kategorií výrobků, především u stolních potřeb, se pod vlivem levných exportů z rozvíjejících se zemí na trh EU a další klíčové trhy postupně ztrácí konkurenční výhoda EU založená na inovacích a designu. Evropská unie však zůstává významným globálním hráčem v mnoha pododvětvích, zvláště ve výrobě obkládaček a podlahových dlaždic.
- 3.16 Druhým klíčovým faktorem v oblasti konkurenceschopnosti, který ovlivňuje odvětví keramické výroby v EU, je zvýšená regulace a kontrola v oblasti životního prostředí obecně, konkrétněji pak břemeno vzešlé ze systému EU ETS. Přestože náklady na energii představují průměrně 30 % výrobních nákladů keramického průmyslu, emise CO₂ na tunu jsou nízké. Keramický průmysl představuje více než 10 % všech průmyslových zařízení spadajících do působnosti systému EU ETS, produkuje však méně než 1 % průmyslových emisí CO₂. Po přijetí přezkumu směrnice o ETS by do roku 2013 mělo být do systému EU ETS zahrnuto zhruba 1 800 keramických provozů. Tyto provozy budou odpovídat za méně než 1,5 % průmyslových emisí CO₂ v rámci ETS. Je třeba zdůraznit, že keramické závody jsou povětšinou malé provozy, kde 40 % z nich produkuje méně než 25 000 tun CO₂ ročně a 70 % z nich méně než 50 000 tun CO₂ ročně.
- 3.17 Nákladovou strukturu energeticky náročných keramických výrobků velmi znevýhodňují rostoucí ceny vstupů; znakem některých oblastí keramické výroby v EU je to, že jsou velmi závislé na řadě čistých základních surovin, jejichž rostoucí podíl se dováží ze zemí mimo Evropskou unii. Přehled ukazuje, jak nedostatek konkurence u vstupů do výrobního procesu

v keramickém průmyslu, především na trzích energie, vede k omezení konkurenceschopnosti výrobců keramiky v EU.

- 3.18 Hlavním problémem v oblasti konkurenceschopnosti, kterému keramický průmysl v EU čelí, je prudký nárůst objemu dovozu ze zemí mimo EU, kde jsou předpisy v oblasti životního prostředí méně náročné a zákony o ochraně zdraví a bezpečnosti při práci uvolněnější. Poměrně vysoké nároky předpisů v EU znamenají, že výrobci keramiky v EU již nekonkurují v globálním prostředí v podmínkách rovné soutěže, což vytvořilo řadu výzev v oblasti konkurenceschopnosti, ale také širokou škálu možností budoucího vývoje.
- 3.19 Za těchto okolností bude pro výrobce keramiky vzhledem k nákladové struktuře keramického průmyslu (vysoké náklady na energii a pracovní sílu), relativně nízké ziskovosti odvětví a rostoucí konkurenci jak v EU, tak na vývozních trzích nesmírně obtížné převést dodatečné náklady spojené s povolenkami na emise CO₂ na spotřebitele. Navíc technologie a postupy využívané k minimalizaci energetické náročnosti vypalovacích pecí při výrobě keramiky jsou již pokročilé a v blízké budoucnosti nelze předpokládat výrazný posun k vyšší účinnosti.
- 3.20 Keramický průmysl vyžaduje vysoce kvalitní pracovní sílu a musí disponovat nástroji a dovednostmi nezbytnými k obsluze používaných technologií a spolupráci mezi různými odděleními bez ohledu na jejich umístění. Jedná se tedy o problém pro MSP na poli globálních příležitostí i pro velké nadnárodní podniky působící v několika zemích, jak lze pozorovat u sektoru výroby cihel. Dovednostní základnu lze zlepšit zaměřením na celoživotní učení, zvýšením atraktivity odvětví a pomocí cílených programů odborné přípravy.

4. Jak může sklářský a keramický průmysl přispět k udržitelnosti v Evropské unii, včetně kodaňské agendy?

- 4.1 Měli bychom posoudit všechna pro i proti sklářského a keramického průmyslu s tím, že budeme mít na paměti udržitelnost ve všech důsledcích. Obě odvětví se zakládají na vlastních, domácích minerálních zdrojích, které jsou dostatečně bohaté, aby zajistily jejich dlouhodobou životnost v hospodářském prostoru Evropské unie i ve světovém měřítku. Tato odvětví do značné míry zvládla své dopady na životní prostředí a nepředstavují žádné zvláštní ohrožení lidského zdraví zaměstnanců ani veřejnosti.
- 4.2 Ve sklářských a keramických výrobních procesech bychom v současné době neměli očekávat žádné průlomové inovace. Sklo se taví a keramika pálí za velmi vysokých teplot, což znamená, že existují fyzikální hranice možného snížení emisí oxidu uhličitého a k těmto limitům se obě odvětví rychle přibližují. Tyto fyzikální limity však nebyly zohledněny při přípravě revidovaného systému EU ETS, neboť nebyly zařazeny mezi ostatní energeticky náročná odvětví s emisemi vyplývajícími z jejich výrobních technologií.

- 4.3 Technologie a postupy používané v těchto odvětvích jsou také pokročilé z hlediska spotřeby energie a uhlíkové stopy. Nepředstavují problém v oblasti klimatu, ale spíše integrální součástí jeho řešení. Odvětví výroby skla například
- napomáhá snížit emise oxidu uhličitého úsporami energie, jelikož sklo se používá jako izolační látka,
 - napomáhá získávání energie bez uhlíkových emisí v rámci výroby energie z obnovitelných zdrojů,
 - jeho uhlíkové emise jsou daleko nižší než přínosy z hlediska uhlíkové stopy a
 - má další společenské přínosy, jako je uchování materiálů ve zdravotnictví a potravinářství vedoucí k jejich udržitelnosti.
- 4.4 Sklo patří do skupiny materiálů, které mají velmi vysokou míru recyklace. Ve výrobním procesu jsou obvykle uzavřené recyklační cykly. Do jisté míry se jedná o bezodpadní technologii. Recyklované sklo tvoří podstatnou část použitého materiálu, především ve výrobě obalového skla. Jeho recyklovatelnost dosud nenarazila na fyzikální hranice ve smyslu životního cyklu tohoto materiálu. V celé Evropě jsou budovány recyklační systémy, které v roce 2007 dosáhly 62% míry recyklace obalového skla. Každá snaha o zvýšení míry recyklace a využití recyklovaného skla může zvýšit výsledný environmentální profil třemi způsoby: 1. může snížit energetickou náročnost, kde 1% zvýšení míry využití recyklovaného skla sníží spotřebu energie o 0,25 %, 2. může snížit emise oxidu uhličitého, neboť 1% zvýšení míry využití recyklovaného skla snižuje emise CO₂ o 0,47 %, a 3. může šetřit suroviny, kdy použití 1 tuny recyklovaného skla na výrobu nového skla ušetří 1,2 tuny čistých základních surovin.
- 4.5 Z praktického hlediska skleněné výrobky napomáhají snížení spotřeby energie a tím i emisí CO₂, například v budovách, kde se využívá izolace skelnými vlákny nebo zasklívání s nízkou prostupností tepla. Izolace střech a zdiva mohou ušetřit ročně 460 mil. tun (což je více než celkový závazek EU z Kjóta). Nahrazením všech jednoduchých nebo dvojitých skel v budovách v EU dvojitým/trojitým zasklením s nízkou prostupností tepla by například bylo možné zabránit ročním emisím 97 milionů tun CO₂. To odpovídá 21 milionům tun ropného ekvivalentu neboli roční spotřebě energie budov pro 19 milionů obyvatel. Skelná vlákna používaná k vyztužení plastických hmot u větrných elektráren a skleněné materiály používané v automobilovém průmyslu (např. ke snížení energetických nároků omezením požadavků na klimatizaci) jsou dalšími aplikacemi, které snižují emise CO₂.
- 4.6 U solárních technologií se v příštích deseti letech očekává mohutná expanze s tím, že sklo v současnosti hraje klíčovou roli v transparentních materiálech pro fotovoltaiku a dochází ke koncentraci systémů využívajících sluneční energii, jimiž jsou např. komínové sluneční elektrárny, solární výroba biopaliv, solární fotokatalýza, čištění vod a odsolování. Tyto aplikace mají krátkou dobu návratnosti z hlediska skleníkových plynů a jsou ekologicky slučitelné se zásadami udržitelné energie. Dílčí zúčastněná pododvětví mají důležitou úlohu

při podpoře a rozvoji těchto aplikací a jejich trvalá lokalizace v EU má obrovský význam z akademického i výrobního hlediska.

- 4.7 Emise skleníkových plynů celého odvětví výroby skla dosahují 20 milionů tun ročně, v případě keramického průmyslu je to 27 milionů tun. Redukční potenciál obou odvětví je velmi omezený. To znamená, že zařazení sklářského a keramického průmyslu do EU ETS postrádá fyzikální či ekonomický smysl. Navíc může ohrozit potenciál omezení skleníkových plynů. Obdobný odhad je možné provést skoro pro každé základní energeticky náročné průmyslové odvětví a je třeba při rozhodování o otázkách přesunu výroby s vysokými emisemi uhlíku a přidělování pro třetí obchodní období na základě benchmarkingu zabránit jakýmkoliv nadměrným nákladům. Aby bylo možné zohlednit rozdíly mezi jednotlivými odvětvími a pododvětvími, jsou zapotřebí specifická srovnávací kritéria (benchmarky). Ta musí vzít v potaz rozdílné výrobní postupy, energetické nároky a fyzický potenciál ke snížení emisí jednotlivých provozů.
- 4.8 Vzhledem k nízké koncentraci, širokému sortimentu výrobků a nízké kvalitě veřejně dostupných statistik bude pro keramický průmysl poměrně problematické spravedlivé zavedení systému EU ETS. Pokud jde o posouzení rizika přesunu výroby s vysokými emisemi uhlíku pro keramický průmysl, lze problém dostupnosti dat a jejich konzistentnosti vyřešit pouze agregací relevantních dat na úrovni trojčíselného označení (NACE rev. 2-2008). Na této úrovni agregace lze riziko přesunu zdrojů emisí CO₂ demonstrovat u tří pododvětví keramického průmyslu, jimiž jsou žáruvzdorné výrobky (NACE 23.2), stavební výrobky z jílovitých materiálů (NACE 23.3) a ostatních porcelánové a keramické výrobky (NACE 23.4).
- 4.9 Keramický průmysl nemá tentýž potenciál z hlediska úspor tvorby skleníkových plynů jako produkce skla; přesto stojí za zmínku tepelně izolační vlastnosti moderních cihel a střešních tašek a minerální vaty. Odvětví keramiky je však dobrým příkladem udržitelné spotřeby a výroby, díky vlastnostem typickým pro tyto výrobky, jako je odolnost a hygiena, stejně jako jejich estetické hodnoty. Většina keramických výrobků má potenciálně dlouhou životnost a mnohé nevyžadují žádnou další údržbu.
- 4.10 Do keramického průmyslu patří jedno velmi důležité pododvětví: výroba žáruvzdorných materiálů. Tyto materiály jsou životně důležité pro odvětví, která pracují s vysokými teplotami, jako je výroba železa a oceli, skla, vápna a cementu. Tyto chemikálie by nemohly existovat bez špičkových žáruvzdorných materiálů, které snášejí a usnadňují využití nejúčinnějších technologií v uvedených odvětvích.
- 4.11 Hlavní podmínkou dalšího rozvoje z hlediska celkové konkurenceschopnosti, a zejména energetické účinnosti a environmentálního profilu, je rozsáhlý a efektivní výzkum a vývoj. Platí to pro všechna odvětví sklářského i keramického průmyslu, ale především pro pododvětví výroby specializovaného skla, které kvůli rychle se měnícím vlastnostem vyráběného skla na inovace obecně vynakládá nejvyšší podíl svých příjmů. Ačkoli se

z hlediska objemu výroby a zaměstnanosti nejedná o hlavní pododvětví, pro jeho rozvoj má zcela zásadní význam, aby zůstalo na území EU.

- 4.12 V krátkodobém měřítku vytvoří přísná environmentální a energetická regulace spolu s nerovnými mezinárodními podmínkami obrovský tlak na MSP v EU a utlumí soukromé financování investic do inovací a výzkumu a vývoje. Environmentální předpisy však jsou též pobídkou k investicím do výzkumu a vývoje zaměřeného na snížení energetické náročnosti a snížení závislosti na tradičních zdrojích energie. V důsledku toho může dojít k poklesu podílu energie na celkových výrobních nákladech. Jde však o dlouhodobé účinky, které budou vyžadovat zásadní a riskantní opatření ze strany podniků.
- 4.13 Nové legislativní požadavky a zpřísnění norem dosud vedly k rozšíření inovací v oblasti energetické náročnosti a optimalizaci výrobků z hlediska životního prostředí a zdraví a bezpečnosti. Vyvíjeny jsou též nové recyklační technologie. Další pokrok v recyklaci keramiky je však poněkud limitován vzhledem k podstatě tohoto materiálu.
- 4.14 Další výzkum může vést ke zvýšení přitažlivosti keramiky jako čistší alternativy. Jedním příkladem moderního produktu jsou jílové tvárnice se zlepšenou tepelnou izolací, které jsou energeticky nenáročné při výrobě a pomáhají dosahovat energetických úspor při použití ve stavebnictví. Dalším příkladem by mohlo být používání keramiky v automobilech. Může zde posloužit jako technologie umožňující další vývoj mnoha rozhodujících součástí v motorech budoucnosti, protože keramika má jedinečné vlastnosti z hlediska žáruvzdornosti, odolnosti proti opotřebení a korozi, nízkou hmotnost a elektroizolační a termoizolační schopnosti. Auta budoucnosti možná budou keramiku využívat v motorové jednotce stejně jako v aplikacích odolných proti opotřebení v palivovém systému a dalších součástkách ventilového rozvodu, jako jsou ventily a ventilová sedla. Auta budoucnosti mohou používat keramické palivové články pro provoz s téměř nulovými emisemi.

V Bruselu dne 16. července 2009

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru

Mario SEPI
